

Mieczysław Bombik

Posiedzenie naukowe kierunków: logiki, metodologii nauk, filozofii bytu i etyki

Studia Philosophiae Christianae 17/1, 249-251

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIA

MIECZYŚLAW BOMBIK

POSIEDZENIE NAUKOWE KIERUNKÓW: LOGIKI, METODOLOGII NAUK, FILOZOFII BYTU I ETYKI

1.12.1979 roku odbyło się na ATK wspólne posiedzenie naukowe kierunków: logiki, metodologii nauk, filozofii bytu i etyki. Podstawę do dyskusji dostarczył wykład ks. doc. dr hab. E. Morawca na temat stosunku metafizyki ogólnej do teodycei.

W części sprawozdawczej, dotyczącej dziejów omawianego zagadnienia, ks. docent rozróżnił dwa rozwiązania. Zwolennicy każdego z nich, stojąc na stanowisku przedmiotowej i metodologicznej jedności filozofii, nie różnicują jej dalej na odrębne i samodzielne dyscypliny, a w konsekwencji nie wyodrębniają też filozofii Boga od metafizyki ogólnej. W tym przypadku filozofię Boga można uprawiać na dwa sposoby:

1. Utożsamia się ją z metafizyką ogólną a problem Boga pojawia się na pewnym etapie wyjaśniania bytu w aspekcie jego istnienia.

2. Filozofię Boga traktuje się jako część metafizyki szczegółowej. W tym ujęciu filozofia Boga stanowi pewnego rodzaju kontynuację metafizyki ogólnej lub może być traktowana jako jej dział, w którym omawia się zagadnienia: istnienia Boga, jego natury oraz relacji zachodzących między Bogiem a światem.

Zwolennicy innego rozwiązania nie wysuwają pod adresem filozofii postulatu jej jedności, lecz przeciwnie, opowiadają się za przedmiotową i metodologiczną jej podzielnością, a stąd również za odrębnością metafizyki ogólnej i filozofii Boga. Stanowisko to pozwala traktować filozofię Boga bądź 1. jako odrębną dyscyplinę filozoficzną, bądź 2. jako jedną z metafizyk szczegółowych.

Zasadniczą część referatu wypełniła podjęta przez ks. docenta próba ustalenia stosunku między metafizyką ogólną a filozofią Boga na podstawie samej tylko analizy przedmiotu obu dyscyplin.

Gdyby za tą propozycją pójść, trzeba według referenta rozróżnić dwa rodzaje przedmiotów nauki. Pierwszym jest przedmiot w punkcie wyjścia danej nauki, a jest nim wszystko, co stanowi podstawę dla dociekań w ogóle, w stadium pragmatycznym danej nauki. Drugim rodzajem przedmiotu jest to wszystko, co denotują wyrażenia stałe oraz reprezentują zmienne występujące w tezach danej nauki, która znajduje się już w stadium apragmatycznym i tworzy pewien system twierdzeń.

Zdaniem autora w metafizyce ogólnej przedmiotem w punkcie wyjścia w jej stadium pragmatycznym są dane wyrażone w zdaniach egzystencjalnych i w odpowiadających im sądach. Zdania te odznaczają się doświadczeniem spostrzeżeniowym mniej lub bardziej rozumiejącym, zaś ich występowanie w punkcie wyjścia budowania metafizyki ogólnej warunkowane jest posiadaniem już koncepcją pozna-

nia filozoficznego. Zdania te stanowią genetyczną bazę w tworzeniu się pojęcia bytu w metafizyce. Treść zawarta w odpowiadających im sądach ma umożliwić opis, zrozumienie i zobaczenie tego, co kategoriałne i transcendentne. W tym też aspekcie dokonuje się zrozumienie ujętej w nich i opisanej rzeczywistości. Prelegent mocno podkreślił, iż analiza filozoficzna na tym etapie budowania metafizyki idzie w kierunku wyznaczonym przez uprzednio postawione pytanie a dotyczące zrozumienia czym jest byt, chodzi więc w niej o ustalenie tego, co jest konieczne a co niekonieczne w ramach bytu jako bytu, czy, a jeśli tak, to jakim koniecznościom podlega zaistnienie i istnienie czegokolwiek. Nie jest to więc analiza tłumacząca samo istnienie bytu.

Punktem wyjścia tego działu, który nazywa się filozofią Boga, są również dane uzyskane dzięki sądom egzystencjalnym wyrażone w zdaniach spostrzeżeniowych bezpośrednich. W przypadku bowiem wykazywania istnienia Boga, prawie każda z tradycyjnych „dróg” wychodzi ze stwierdzenia pewnych faktów w doświadczeniu bezpośrednim. Na tej podstawie można twierdzić, że metafizyka ogólna i filozofia Boga brane w ich pragmatycznym stadium mają ten sam obszar badań — realną rzeczywistość. Stąd można też przyjąć, że w punkcie wyjścia te dwie dyscypliny nie różnią się między sobą. Niemniej każda z tradycyjnych „dróg” prowadzących do stwierdzenia istnienia Absolutu posługuje się podstawową terminologią metafizyczną. Takie bowiem terminy jak: „ruch”, „przyczyna sprawcza”, „byt przygodny”, „celowość”, itp. występujące w podstawowych przesłankach uzasadniania istnienia Boga, nie są terminami potocznymi lecz terminami fachowym metafizyki. Są to terminy, które opisują byt spostrzegany po linii jego najbardziej podstawowych własności, to znaczy po linii jego natury. Bez tej filozoficznej interpretacji rzeczywistości byłoby rzeczą niemożliwą konstruować wyżej wspomniane „drogi”. Stąd też autor referatu zaznaczył bardzo wyraźnie, że występujące w punkcie wyjścia filozofii Boga zdania inaczej się będzie weryfikować aniżeli tę samą funkcję pełniące zdania w metafizyce. Zdania egzystencjalne stanowiące punkt wyjścia metafizyki w znaczeniu wyżej określonym weryfikuje się, zdaniem autora, w drodze zwykłego odwoływania się do doświadczenia spostrzeżeniowego. W przypadku zdań zawierających fachowe terminy metafizyczne proces weryfikacji jest bardziej złożony. Przy ich weryfikacji należy się odwołać do metafizyki, z której terminy tych zdań, ściślej, predykaty tych zdań, czerpią swą treść.

Po dokonaniu w następnej części referatu bliższej charakterystyki przedmiotu metafizyki ogólnej i filozofii Boga jako już ukonstytuowanych systemów zdaniowych, autor stwierdził, że wprawdzie dają się zauważyć pewne różnice w zakresie tak przedmiotu jak i sposobu weryfikacji twierdzeń tych dwu działów filozofii, jednak różnice te nie są do tego stopnia zasadnicze, aby mogły decydować o całkowitym wyróżnianiu rzeczowym tych działów. Prelegent był skłonny przychylić się do stanowiska, że to co powszechnie nazywa się filozofią Boga stanowi pewien dział metafizyki logicznie późniejszy w stosunku do innych jej działów, zwłaszcza tych, które opisują rzeczywistość w aspekcie istnienia ale po linii jej natury. Problematyka zawarta w dziale filozofii zwanym „filozofią Boga” pojawia się zdaniem autora wtedy, gdy w metafizyce nie chodzi o opis bytu jako bytu po linii jego natury lecz gdy dokonuje się w niej tłumaczenia istnienia.

W ten sposób autor referatu sprecyzował bliżej swoje stanowisko,

reprezentowane już w kilku artykułach, odnośnie do stosunku filozofii Boga i metafizyki.

Dyskusja, w której udział wzięli: M. Bombik, R. Forycki, E. Morawiec, E. Podrez i T. Ślipko, rozwinęła się zasadniczo w trzech kierunkach:

1. dalszego precyzowania punktu wyjścia filozofii Boga;
2. określenia rodzaju zależności filozofii Boga od metafizyki ogólnej względnie innych dyscyplin;
3. dokonania pewnych metodologicznych ustaleń w ramach filozofii Boga i filozofii w ogóle.

Ad 1. W jakim sensie punktem wyjścia filozofii Boga są zdania w skład których wchodzi terminy teoretyczne, fachowe, metafizyczne? Np. św. Tomasz wyraźnie opowiada się za terminami spostrzeżeniowymi. Czy przy takim podejściu do zagadnienia nie zacieramy różnic między tzw. pierwszymi twierdzeniami a samym punktem wyjścia? (R. Forycki).

W odpowiedzi referat zaakcentował wyróżnienie w nauce dwóch stadiów: funkcjonalnego (pragmatycznego) oraz statycznego (apragmatycznego), podkreślając, że zdania szczegółowe nie wchodzi w zbiór twierdzeń filozofii Boga w stadium drugim.

Ad 2. Podejmując problem zależności filozofii Boga od innych dyscyplin filozoficznych (R. Forycki, E. Podrez, T. Ślipko) wyróżniono pewne rodzaje zależności dwóch dyscyplin naukowych od siebie: zależność genetyczną, systemową, metodologiczną, epistemologiczną. Skonstatowano: że na pewno filozofia Boga korzysta z innych dyscyplin (R. Forycki), że zależność ta jest typu genetycznego i systemowego, zaś metafizyka ogólna cechuje się genetyczną i systemową autonomią, chociaż nie jest wolna od zależności epistemologicznej (R. Forycki), że stopień zależności jakiejś nauki od innej jest różny w samym punkcie wyjścia i w dalszej fazie jej rozwoju (T. Ślipko).

Ad 3. Dyskusja nad ustaleniami metodologicznymi dotyczyła głównie charakteru i właściwości rozumowań w filozofii a przede wszystkim rozumowania redukcyjnego, które według referenta jest zasadniczym typem rozumowań występujących w obrębie filozofii Boga i ma na tym terenie prowadzić do konkluzji nie jedynie prawdopodobnych ale pewnych. Poruszono również zagadnienia: specyfiki sądów egzystencjalnych oraz terminów spostrzeżeniowych i teoretycznych w obrębie filozofii i ogólnej metodologii nauk (M. Bombik). Ogólnie skonstatowano, że ustalenia metodologiczne dokonane na gruncie ogólnej metodologii nauki a dotyczące wymienionych zagadnień nie nadają się do bezpośredniego zastosowania w filozofii, że czynności poznawcze, z którymi mamy do czynienia w filozofii odznaczają się pewną swoistą specyfiką wypływającą z natury przedmiotu badanego w filozofii (R. Forycki, E. Morawiec), jednak jednoznacznej czy nawet bliższej tylko charakterystyki tej specyfiki nie próbowano ustalić.